

ВІДГУК

офіційного опонента - доктора юридичних наук, доцента старшого наукового співробітника Литвин Наталії Анатоліївни - на дисертацію Косиці Ольги Олексіївни «Адміністративно-правовий механізм забезпечення прав викривачів в Україні» подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дослідження. Аналіз стану правового регулювання захисту прав викривачів в Україні і світі та результати правозастосовної діяльності у вказаній сфері є корисним та актуальним для сучасної правової системи держави.

Визначаючи ступінь важливості цієї дисертаційної роботи для науки і практики, передусім необхідно акцентувати увагу на тому, що передумовою ефективної реалізації правоохоронної функції держави у сфері захисту прав осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції та осіб, які розкривають інформацію про загрозу або шкоду суспільним інтересам викривачів, є комплексне врегулювання інституту викривачів на законодавчому рівні.

Викривачі, тобто особи, які повідомляють у межах відповідної організації або до правоохоронного органу або оприлюднюють (публічно) інформацію про правопорушення, отриману в ході своєї трудової або службової діяльності, допомагають запобігти негативним наслідкам та виявити загрозу або шкоду суспільним інтересам, які в іншому випадку можуть залишатись прихованими.

Практика Європейського суду з прав людини наголошує, що статтю 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року «Кожен має право на свободу вираження поглядів» застосовують у випадках, коли йдеться про регулювання відносин між роботодавцем і працівником як приватним так і публічним правом, і що держава має позитивний обов'язок

щодо захисту права на свободу вираження поглядів навіть у сфері відносин між приватними особами.

Таким чином, необхідність глибокого наукового аналізу проблем забезпечення прав викривачів в Україні у нинішній час не викликає сумніву. Більш того, за своєю соціальною значущістю ці проблеми стоять у ряду найактуальніших, життєво необхідних для розвитку української державності та правопорядку. Ознайомлення зі станом наукових досліджень щодо цієї проблематики свідчить про те, що сьогодні поняття правової держави перестало бути лише абстрактною науковою категорією, і тому необхідні реальні практичні кроки у цьому напрямі.

Проблеми аналізу існуючої організації діяльності щодо реалізації, охорони та захисту прав викривачів, відновлення порушених інтересів та розробка оптимальної моделі їх врегулювання й функціонування залишаються практично не дослідженими. Саме тому О.О. Косицею зроблена спроба комплексного дослідження проблем забезпечення прав викривачів, що є дуже своєчасним і корисним як для юридичної науки, так і для юридичної практики.

Отже, дисертаційне дослідження О.О. Косиці є цінним як з теоретичної, так і з методологічної точки зору, адже не просто розширює сферу досліджень становлення вітчизняної адміністративно-правової думки, а й робить значний внесок у розвиток сучасної науки адміністративного права.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р., Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 р., Стратегії Національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 р., Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України №576-р від 23 серпня 2017 р., Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 рр., затвердженої Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., а також у

межах плану науково-дослідної роботи Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Система критеріїв зовнішнього моніторингу діяльності єдиного правоохоронного органу у сфері забезпечення фінансової та економічної безпеки держави» (номер державної реєстрації 0118U003575).

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Раціональна та внутрішньо узгоджена структура дисертаційного дослідження свідчить про високий ступінь обґрунтованості результатів роботи. Загальна структура дисертації в цілому є логічною, послідовною, раціональною, обґрунтованою об'єктом, предметом, метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, поділених на сімнадцять підрозділів, висновків й списку використаних джерел.

Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щобна підставі вивчення норм національного законодавства, міжнародних нормативно-правових актів, фундаментальних та прикладних наукових досліджень визначити сутність та розкрити зміст адміністративно-правового механізму забезпечення прав викривачів, та визначити напрямки його удосконалення.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертаційного дослідження становлятьпраці вітчизняних і зарубіжних науковців у галузі теорії держави і права, конституційного права, адміністративного права, інформаційного права, міжнародного права та інших галузевих правових наук. Нормативно-правовою основою роботиє Конституція України, Закон України «Про запобігання корупції», міжнародні нормативно-правові акти, закони, нормативно-правові акти зарубіжних країн з питань захисту викривачів, підзаконні нормативно-правові акти, документи Національного агентства з питань запобігання корупції, що закріплюють адміністративно-правовий механізм забезпечення прав викривачів. Інформаційну та емпіричну основу дисертації становлять узагальнення практики Європейського суду з прав

людини, статистичні матеріали як органів публічної влади, так і міжнародних організацій, нормативно-правові акти, праці науковців.

Автором опрацьовано широке коло юридичних джерел, проаналізовано праці як класиків теорії держави і права та адміністративної науки, так і праці сучасних науковців з досліджуваної проблематики. Джерельна база дисертаційного дослідження (476 джерел) є досить різноманітною та достатньою для всебічного та об'єктивного розкриття зазначеної теми.

Обґрунтованість власних наукових результатів підтверджується і тим, що автор робить висновки на підставі аналізу й зіставлення поглядів і концепцій інших науковців. Висновки відповідають сутності розглянутих питань і відзначаються чіткістю викладених думок.

Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові та спеціальні методи і прийоми наукового пізнання, що дозволяють вивчати явища та процеси в їх взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємозумовленості.

Історико-правовий метод дозволив визначити витoki та передумови становлення інституту викривачів в Україні та світі, а також розуміння викривача як суб'єкта поліцейської діяльності (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3). Гносеологічний метод застосовувався під час з'ясування ролі викривача у протидії порушенням законодавства, розгляду інституту викривачів як об'єкта адміністративно-правової охорони, дослідженні юридичної природи та змісту прав, обов'язків, гарантій та відповідальності викривачів, розкритті адміністративно-правових засобів і способів забезпечення прав викривачів (підрозділи 1.2, 1.4, 1.5, 2.1, 2.2, 2.3). Формально-логічний метод наукового пізнання дозволив визначити основні поняття юридичних конструкцій, що категоріально формують адміністративно-правовий механізм забезпечення прав викривачів (підрозділи 1.1, 2.1, 2.3, 2.4, 3.1). Методи класифікації та групування були використані для проведення класифікації досліджуваних правових категорій (підрозділи 1.4, 2.1, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2). Порівняльно-правовий метод покладено в основу аналізу законодавства в досліджуваній сфері в Україні та за кордоном (підрозділи 1.5, 2.1, 4.1, 4.2, 4.4). Аналітичний

метод дав можливість опрацювати пропозиції та рекомендації щодо оптимізації правового регулювання забезпечення прав викривачів в Україні (підрозділи 4.1, 4.2, 4.3). Структурно-функціональний аналіз використано під час визначення повноважень органів публічної влади щодо забезпечення прав викривачів (підрозділи 2.4, 3.1, 3.2, 3.3). Для дослідження наукових текстів і норм правових актів з метою їх пізнання був застосований герменевтичний метод (розділи 1, 2, 3 та 4).

Ознайомлення із дисертаційним дослідженням дає підстави для висновку, що основні положення і висновки, які виносяться автором на захист, мають відповідний ступінь наукової новизни. Підґрунтям цих, на мою думку, в більшості випадків, обґрунтованих та достовірних висновків, які доповнюють існуючі позиції науковців або по-новому надають вирішення існуючих проблем, виступають достатні методологічна, теоретична, інформаційна та джерельна бази.

Характеристика змісту роботи. Змісту дисертаційного дослідження притаманний досить високий теоретичний і науково-методологічний рівень вирішення поставлених завдань. Чітко виражений теоретичний підхід, зокрема, вдало сформульовані дефініції, класифікації і ознаки дозволили автору аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних питань адміністративно-правового механізму забезпечення прав викривачів в Україні.

Повнота висвітлення результатів дослідження.

Основні положення, висновки та рекомендації, здійсненого здобувачем, викладені в тридцяти семи наукових працях, серед яких одноосібна монографія, двадцять три статті, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав (зокрема, 2 статті, які індексуються в міжнародній наукометричній базі даних Scopus), тринадцять тез наукових повідомлень на науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах та вісім публікації, які додатково відображають результати дисертаційного дослідження.

Практичне значення одержаних результатів.

Наведені в авторефераті дисертації положення можуть бути застосовані не тільки у освітньому процесі, але й у науково-дослідній сфері та у правотворчості, а саме: у науково-дослідній діяльності – як основа для розв’язання та подальшого дослідження проблем адміністративно-правового механізму забезпечення прав викривачів (акт впровадження Державного науково-дослідного інституту МВС України від 28.08.2019 р., акт впровадження Сумського державного університету від 02.07.2019 р.); у законотворчій діяльності – для вдосконалення чинного та розроблення нового законодавства, спрямованого на врегулювання суспільних відносин у сфері забезпечення прав викривачів (акт впровадження Інституту законодавства Верховної Ради України № 22/313-1-15 від 09.09.2019 р.); у правозастосовній діяльності – у практичній діяльності суб’єктів публічної адміністрації під час організації роботи з викривачами (довідка про впровадження у практичну діяльність Департаменту з питань запобігання політичній корупції Національного агентства з питань запобігання корупції від 09.09.2019 р., акт впровадження Управління фізичної культури і спорту Міністерства оборони України № 1735/1 від 17.09.2019 р., акт впровадження Головного управління Державної фіскальної служби у Чернігівській області № 11894/10/25-01-23-01 від 18.09.2019 р.); в освітньому процесі – під час підготовки підручників і навчальних посібників та викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право України», «Сучасні проблеми адміністративного права та процесу» (акт впровадження Сумського державного університету від 02.07.2019 р., акт впровадження ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» від 27.06.2019 р.).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що подане до розгляду дисертаційне дослідження є однією з перших спроб комплексно, з використанням сучасних загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, урахуванням останніх досягнень юридичної науки визначити сутність та особливості адміністративно-правового механізму забезпечення прав викривачів в Україні та отримати нові знання, які

дозволили сформулювати нові наукові підходи та пропозиції по вдосконаленню функціонування інституту викривачів в сучасних умовах державотворення в Україні.

Наукові положення, викладені у дисертації, забезпечуються вдалою і продуманою логікою викладення матеріалу, широтою і різноманітністю опрацьованої джерельної бази, умілим використанням різних методів наукового пізнання, веденням коректної наукової полеміки.

В результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків. Зокрема, в дисертаційному дослідженні запропоновано авторське визначення поняття «викривач», під яким запропоновано вважати особу, яка, ґрунтуючись на принципі добросовісності, добровільно повідомляє (у межах відповідної організації або до правоохоронного органу) або публічно оприлюднює достовірну інформацію про правопорушення, загрозу або шкоду суспільним інтересам, отриману під час трудової або службової діяльності (стор. 53); «викривачем у сфері корупції» визначено особу, яка, ґрунтуючись на принципі добросовісності, наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, добровільно повідомляє про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», які стали їй відомі в результаті проходження публічної служби, а також трудової, господарської та громадської діяльності як в приватному, так і в публічному секторі (стор. 53).

Позитивним напрацюванням в дисертації є дослідження проблеми співвідношення викривання інформації та її захисту (підрозділ 1.2). Дисертантом слушно визначено роль викривання правопорушень в інформаційній сфері, до якої віднесено кіберпростір як об'єкт національної та міжнародної інформаційної безпеки, що зумовлено постійно зростаючою кількістю випадків незаконного збирання, зберігання, використання, знищення, поширення персональних даних, незаконних фінансових операцій, крадіжок і шахрайств у мережі Інтернет (стор. 69).

Цікавими є сформульований автором перелік прав та обов'язків викривачів. До прав викривачів автор цілком обґрунтовано відносить: право повідомити про порушення; право залишитись анонімним; право знати про хід перевірки; право знати результати розгляду повідомлення; право на захист; право на правову допомогу (стор. 88). Обов'язками викривача визначено: повідомляти лише достовірну інформацію; бути обґрунтовано впевненим в інформації; діяти добросовісно, а саме керуватись лише суспільним інтересом та нормами моралі; відповісти на всі запитання опитувальника; надати у разі наявності необхідні докази; дотримуватись норм законів та підзаконних нормативно-правових актів; визнати свій статус викривача (с. 96).

Значну увагу приділено питанням сутності механізму забезпечення прав особи, встановлено різницю між забезпеченням, охороною та захистом прав людини і громадянина. Забезпечення прав викривачів обґрунтовано як самостійне, цілісне та поліструктурне правове явище є новим напрямом не тільки в законотворчій та правозастосовній діяльності, а й науці адміністративного права (стор. 125). Розкрито механізм забезпечення прав викривачів як окремий напрямок юридичного механізму забезпечення прав людини, що в цілому є сукупністю взаємопов'язаних нормативно закріплених та організаційно забезпечених елементів, за допомогою яких створюються умови та можливості для реалізації, охорони та захисту прав викривачів. Механізм забезпечення прав включає в себе механізми реалізації прав викривачів, охорони їх прав та захист у випадку порушення цих прав. Елементами механізму забезпечення прав викривачів запропоновано вважати: а) норми права як матеріальні, так і процесуальні, якими закріплено правовий статус викривача, порядок звернення за захистом своїх прав тощо; б) інституційний механізм забезпечення прав викривачів, до якого входять як державні органи та установи, так й інститути громадянського суспільства (стор. 125).

Дисертантом аргументовано, що інститут викривачів є об'єктом адміністративно-правової охорони та предметом адміністративно-правового

регулювання (підрозділ 2.2) та слушно зазначено, що відносини з внутрішньо-організаційної діяльності всіх органів публічної адміністрації, адміністрацій державних підприємств, установ та організацій щодо розробки та впровадження антикорупційних програм, створення спеціальних каналів зв'язку та відповідальних осіб для роботи з викривачами, а також діяльності органів публічної влади щодо забезпечення реалізації, охорони та захисту прав викривачів відноситься до предмету адміністративного права і є об'єктом адміністративно-правової охорони (стор. 136). Виваженою є позиція автора, щодо необхідності законодавчого закріплення права викривача на захист здоров'я, життя та майна шляхом внесення змін Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», а саме доповнити статтю 2 пунктом г-3) викривач (стор. 143).

Заслуговує на схвальну оцінку авторське поняття «адміністративно-правові засоби забезпечення прав і свобод викривача», що являють собою систему адміністративно-правових норм, що забезпечують організацію та реалізацію права викривача повідомити про правопорушення, шкоду або загрозу суспільним інтересам та сприяє використанню й застосуванню форм і способів такого захисту. Адміністративно-правовими засобами є сукупність різноманітних за суттю та призначенням правових явищ, інструментів, заходів, які в сукупності вирішують завдання запобігання, припинення та відновлення у разі порушення прав викривачів, що врегульовані нормами адміністративного права. Визначено, що адміністративно-правовими способами забезпечення прав викривачів є врегульована адміністративно-правовими нормами діяльність органів публічної адміністрації, спрямована на правильне застосування чинного законодавства, що визначає право громадян на свободу слова, вільне вираження своїх поглядів і переконань. До способів адміністративно-правового забезпечення захисту прав викривачів запропоновано віднести право викривача на оскарження рішення щодо розгляду його повідомлення; захист прав викривачів з боку спеціально-уповноважених органів; захист прав громадян у судовому порядку (в порядку

звернення до національних судів або Європейського суду з прав людини) (стор. 151-152).

Цікавим є викладений підхід досистеми суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення прав викривачів, який з точки зору має трирівневу структуру і складається із загального (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України, міністерства та ін.), особливого (антикорупційні інституції) та спеціального блоків, тобто тих суб'єктів, які безпосередньо опікуються питаннями попередження й відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб (національні суди, Уповноважений Верховної Ради з прав людини, Європейський суд з прав людини) (стор. 180).

Дисертантом запропоновано повноваження НАЗК щодо забезпечення прав викривачів об'єднати в такі групи: отримання та розгляд повідомлень від викривачів і спрямування до компетентних органів для прийняття рішення; організація безпосередньої співпраці з викривачами; здійснення аналізу ефективності діяльності уповноважених осіб з питань запобігання та виявлення корупції по роботі з викривачами; методичне, правове та організаційне забезпечення щодо захисту прав викривачів у випадку їх порушення; здійснення моніторингу та контролю за дотриманням законодавства про забезпечення прав викривачів (стор. 199-200).

Цікавими є сформульована автором пропозиція щодо прийняття закону «Про громадську антикорупційну експертизу», яким запропоновано передбачити проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів як органів державної влади, так і органів місцевого самоврядування, вимоги щодо оприлюднення її результатів, можливість використання висновку антикорупційної експертизи під час судового розгляду справи. Запровадження дієвого механізму громадської антикорупційної експертизи сприятиме профілактиці вчинення корупційних правопорушень і порушень, пов'язаних із корупцією через виявлення та викорінення корупції у проектах та чинних нормативно-правових актах; прозорості діяльності органів

публічної влади перед громадськістю; посилення захисту законних прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб, у тому числі викривачів (стор. 223).

На схвалення заслуговує й ціла низка інших положень дисертації

Оцінюючи новизну основних положень та висновків дисертації необхідно відзначити, що у роботі вирішені наукові і практичні завдання, розв'язання яких дозволило одержати цікаві результати і виробити низку концептуальних пропозицій. З урахуванням цього можна стверджувати, що новизна дисертації проявляється як у самому підході до досліджуваних проблем, так і в запропонованому розв'язанні конкретних задач.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Поряд з позитивною в цілому оцінкою дисертації Косиці Ольги Олексіївни, вважаю доцільним висловити критичні зауваження щодо окремих її положень і висновків. Деякі висновки автора носять здебільшого описовий характер, що утруднює їх практичну реалізацію. У роботі висловлена низка міркувань, що викликають заперечення, хоча самі по собі вони є дискусійними.

1. Дисертант у підрозділі 1.5 «Гарантії діяльності викривачів інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам та особливості притягнення до юридичної відповідальності» розкриває сучасний стан правових гарантій викривання, а також розглядає проблемні питання притягнення до юридичної відповідальності викривачів. Як вбачається, окремої уваги у дисертації можна було б приділити відповідальності посадових осіб за не розгляд повідомлень викривача як гарантію прав викривачів.

2. У підрозділі 3.4 дисертант зазначає, що з огляду на законодавче декларування захисту прав викривачів, важливим є дослідження суб'єктів публічного контролю за забезпеченням їх прав (стор. 212) та розглядає сутність публічного контролю. Надалі дисертант характеризує різні види публічного контролю за забезпеченням прав викривачів, зокрема починаючи з державного, муніципального, громадського та закінчуючи міжнародним. На

моє переконання, спочатку слід було охарактеризувати міжнародний контроль за забезпеченням прав викривачів, а потім державний, муніципальний і вже останнім громадський контроль, а не навпаки. Адже у визначенні, яке дисертант дає на стор. 237 публічний контроль за забезпеченням прав викривачів є системою організаційних та правових форм забезпечення додержання закону в діяльності як публічного, так і приватного сектору щодо реалізації, охорони, захисту прав викривачів, який здійснюється на підставі та в межах законодавства різними суб'єктами на міжнародному, державному, громадському та муніципальному рівнях.

3. На сторінці 79 дисертації автор зазначає, що гарантії незалежності прокурора, соціальне забезпечення, відповідальність є невід'ємними елементами правового статусу. Однак в дисертаційній роботі гарантії незалежності та соціальне забезпечення керівника в органах прокуратури розкриваються фрагментарно. Дослідження було б ще якіснішим, якби автор сформулював власний погляд на означені питання, виявив недоліки та розробив пропозиції.

4. На сторінці 106 дисертації, автор, посилаючись на власну наукову статтю зазначає, що під час аналізу положень, які закріплюють особливості використання інформації від викривачів виявлено «упущення» деяких положень, які виникатимуть під час використання інформації від викривача. Зокрема, у випадках, якщо викривач заперечує необхідність розголошення своїх даних, відомості щодо його особистості складаються із зашифруванням. Тому з метою урегулювання наведеного положення, доцільно закріпити зміни до ч. 3 ст. 53 доповнивши абз. 3 таким змістом: «З метою забезпечення захисту викривача або члена його сім'ї, на вимогу викривача повідомлення про корупційне правопорушення складається із зашифруванням його даних або анонімно із зазначенням відомостей про факт корупційного правопорушення та особи, причетної до нього». Крім того автор виділяє таке право викривача як право залишитись анонімним (стор. 88), та один з принципів інформаційного забезпечення адміністративної діяльності у сфері

забезпечення викривачів автор також визначає анонімність (стор. 162). Дослідження було б більш ґрунтовним з методологічної точки зору, якби автор присвятив більшій увазі таким категоріям як «анонімність» і «конфіденційність» викривачів, а також визначився чи може викривач подати відомості анонімно чи лише з зашифруванням його даних.

5. Підрозділ 3.1 дисертант присвятив системі суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері реалізації, охорони та захисту прав викривачів. Автором наголошено, що до суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері захисту прав викривачів входять суб'єкти публічної адміністрації, підприємства, установи та організації незалежно від виду діяльності та форми власності. На моє переконання, робота тільки б виграла, якби дисертант запропонував авторське визначення понять «система суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення прав викривачів».

Наведені спірні точки зору і висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка носить самостійний і творчий характер, має наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань, насамперед, характеризує складність і актуальність досліджуваної теми та власний підхід до її розгляду дисертантом. В дослідженні автору вдалося досягти його мети.

Оцінка оформлення дисертації та змісту автореферату.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог.

Аналіз тексту дисертації дозволяє відмітити, що автором здійснено комплексне вивчення, теоретичний аналіз, осмислення та розгляд доктринальних ідей та практичних аспектів щодо адміністративно-правового механізму забезпечення прав викривачів в Україні з наступним обґрунтуванням концептуальних теоретичних положень і формулюванням рекомендацій щодо напрямків і перспектив його подальшого розвитку. Використання належної методологічної та інформаційної основ

дисертаційного дослідження надало авторові можливість отримати нові науково обгрунтовані результати, які мають як теоретичне, так і практичне значення для подальшого вдосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення прав викривачів в Україні.

Загальний висновок.

Вищевикладене має підстави для висновку про те, що дисертаційне дослідження «Адміністративно-правовий механізм забезпечення прав викривачів в Україні» виконане на належному науково-теоретичному рівні, є завершеною працею, в якій отримано нові науково обгрунтовані результати, що вирішують конкретну наукову проблему, яка має суттєве значення для науки адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю і обгрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор – Косиця Ольга Олексіївна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

**Професор кафедри адміністративного права
і процесу та митної безпеки Університету
державної фіскальної служби України
доктор юридичних наук, доцент, с.п.с.**

